

ЭНДСИЭЛИИ

Нам улун хаһыата 135 сыл атынны ү күнүгэр төрүттээнитэ

2003 с.

Отыйын

1

күнэ

оптуорунньук
№ 78 (9240)

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

Саха Республикатын Президентин ыйаагынан үөрэнээччилэри үөрэттигэ уонна иитиигэ үтүөлэрин уонна өр сыллаах үтүө суобастаах аат үлэтин иһин «Саха Республикатын үтүөлээх учуутала» бачуоттаах аат ПЕТРОВ ГАВРИЛ ГАВРИЛЬЕВИЧКА - И. Е. Винокуров аатынан Намнаабы технология уонна дизайн педагогической колледжын преподавателигэр ингэрилиннэ.

Саха Республикатын Президентин ыйаагынан республика государственной бөбөргөтүүгэ улахан кылаатын иһин Саха Республикатын Президентин грамотатынан ВИНОКУРОВА ЕВГЕНИЯ НИКОЛАЕВНА - И. Е. Винокуров аатынан Намнаабы технология уонна дизайн педагогической колледжын преподавателэ наһараадаланна.

ТААТТАТТАН - ҮӨРҮҮЛЭЭХ СОҢУН

Таатта улуунугар Ытык-Күөлгэ буолбут П.А. Ойуунускай төрөөбүтэ 110 сылыгар аналлаах ыйыах күрэхтэниитигэр атах оонньууттар «9 төгүл 9» ыстаныйтыгар I Хомуस्ताах оскуолатын выпускнига Сеии Колесов кыттан 81 миэтэрэни түһэн абсолютнай чемпион аатын ылла. Ол курдук кини I Саха республикатын спордун маастардарын кэннигэр хаалларда, олох истэригэр «куобахтаан» ыстаныйга абсолютнай чемпион Дмитрий Жирков баар. Дьонун кыайытыт иһин саҥа чемпион саа уонна убаһа биригистэрин наһараадаланна. Эдэр кэскиллээх спортсмены Семен Колесовы үрдүк ситиһиниитин биһир дойдулаахтарыт аатыттан эбэрдэлиибит.

А. СОФРОНОВ

А.П. ИЛЛАРИОНОВ

КЭРИЭИГЭР КОНКУРС

Саха Республикатын Государственной Мунньаҕын (Ил Түмэн) председателэ Н.И. Соломов дьаһалынан Ил Түмэн Бэрэстэбиитэллэрин палататын бастакы председателэ Афанасий Петрович Илларионов кэриэиһигэр, кини айбыт хоһоонноругар уонна тылбаастарыгар ырыа айыыга республикатаабы конкурсу ыйытыга тэрийэр комиссия биһэргэнэ. Бу комиссияны Ил Түмэн наукаҕа, үөрэҕиригэ, культураҕа уонна маассабай информация көрүннэригэр комитетын председателэ А.Н. Жирков уонна Чурапчыттан народнай депутат И.К. Макаров салайахтара.

Конкурс балаһыанньата

«УУНАБЫН СИБЭККИ ДЬӨРБӨТҮН»

Саха Республикатын Государственной Мунньаҕын (Ил Түмэн) үөрэх, наукаҕа, культураҕа, сонуну кизнигик тарҕатар ситимнэргэ комитета, Саха Республикатын культураҕын Министерствота, «Саха» НККК, «Бичик» национальной кинигэ таһаарар кыһа, «Саха сирэ», «Эдэр саас» хаһыаттар редакциялара, Чурапчы улуунун дьаһалтата, Хайахсыт нэһилиэгин дьаһалтата, «Туймаада-нефть» ГУ, Саха Республикатын Государственной Мунньаҕын (Ил Түмэн) Бэрэстэбиитэллэрин палататын бастакы председателэ, Саха Республикатын үтүөлээх юриһа, талааннаах поэт уонна тылбаастыгы Афанасий Петрович Илларионов кэриэиһигэр, кини айбыт хоһоонноругар уонна тылбаастарыгар ырыа айыыга республикатаабы конкурсу биллэрэллэр.

Ыгыттар сирэ: Чурапчы улууна, Чурапчы селиэнньэтэ, балаҕан ыйын 5-6 күннэрэ

КОНКУРСКА КИМНЭЭХ, ХАЙДАХ КЫТТАЛАРА

Конкурс икки хайысханан ыгыттылар:

1. А.П. Илларионов айбыт хоһоонноругар.
2. А.П. Илларионов онорбут тылбаастарыгар.

Конкурска кыттыыга сааһынан уонна ырыатын ахсаанынан хааччах суох. Кыттааччы айымньытын ханнык баҕарар музыкальнай инструментаһынан доһуоулааһа, фонограмманы туһанара көнүлэ.

Кыттааччы бэйэтин туоһулуур докумуоннаах, 200 солк. усунуос төлүүр харчылаах буолуохтаах. Суол-иис төлөбүрүн кыттааччы бэйэтэ уйунар. Түһөр сирин тэрийээччилэр хааччыа аллар.

Айымньытын бэйэтэ кэлэн толору билгииннэрэр кыага суох кини аудиокассетага суруйан ыгытын эбэтэр адалыан сөп.

КЫАЙЫЫЛААХТАРЫ БЫҔААРЫ УОННА БЭЛИЭТЭЭБИН

Кыайыылаахтары конкурсу тэрийэр комитет бигэргэспит дьүүлүүр бөлөҕө быһаарар. Түмүк икки ыйылыбыт хайысхага тус-тустаа онһуулар.

Хайысха аайы биридии бастакы, иккис уонна үһүс миэтэлэр быһаарыллаллар. Кыайыылаахтарга аналлаах диплом уонна сыанаалаах бөлөх туттарылыаҕа. Ону таһынан анал биригистэр, бөлөхтөр онһууллааллар.

Дьүүлүүр бөлөх быһаарытынан бастыҥ ырыалар А.П. Илларионов айымньыларыгар анаан онһуулар ырыа хомуурунньугар киллэриллэн тэрийээччилэр суоттарыгар тарҕатылыахтара.

КЫТТЫН БАҔАЛААХТАР БОЛҔОМТОЛОРУГАР

А.П. Илларионов айымньылары («Тылбаастар» — Дьокуускай. — 1997; уонна «Уунабын сибэки дьөрбөтүн» — Дьокуускай. — 1999) кинигэ буолан тахсыбыттар. Кинигэлэри библиотекалартан булооххутун сөп. Кыттынан баҕалаахтар манньк аадырыска билсэбит:

Саха Республикатын духобунаска уонна культураҕа Министерствота 24-37-62.

— Чурапчы улуунун культураҕа управлениета (8-251 — 41-501; 41-601);

— Ил Түмэн наукаҕа, үөрэххэ, культураҕа уонна сонуну кизнигик тарҕатар ситимнэргэ комитета — 43-53-03.

Тэрийэр комитет

РЕСПУБЛИКАТААБЫ АТ СҮҮРҮҮТЭ

Саха норуотун үһүсчүлүк кинигэ, биллиилээх общественной, политической деятель Платон Ойуунускай төрөөбүтэ 110 сылыгар, Саха сирин правительствотын 80 сыллаах үбүлүөйүгэр аналлаах отыйын 5-6 күннэригэр республика чулуу аттарын күрээ ыгытылыаҕа. Үгэс буолбут улахан уонна кыра «Дерби» сүүрүүлэргэ 140 тыһ. суумалаах биридии ат сүүрүүтүн федерацията туруорда. Ат сүүрүүтүн таптааччылар отыйын 5-6 күннэригэр тыа хаһаайыстыбатын академиятын ишподромугар кэлэн дуоһуа сыһыанар кыахтаһахтара.

Төрөөбүт төрүт тылын билэр өҥ сайдам санаалаах, тобуллаҕас өйдөөх буоларын бары билэбит. Ону баара Саха сирин килбэйэр киинигэр Дьокуускай куоракка сахалы билэр өҥ ахсаана улам-улам аҕыйаан иһэрэ олус хомолголоох. Онно төрүөтүнэн саха өҥтүн төрөөбүт тылын үөрэтии толору ыгытылыбата, национальной оскуолалар, кылаастар, өҥ саадтара аҕыйахтара буолар. Ону таһынан Дьокуускай куорат олорооччуларын ахсаана күнтэн-күн элбээн иһэрэ үөскээбит балаһыанньаны уустугурдар. Маны туоһулуур сыһпараларынан бигэргэтиэххэ сөп- Дьокуускай куоракка олоорор 3,5 тыһыынча оскуола иннинээҕи саастаах уонна 14 тыһыынча оскуолаҕа үөрэнэр саха өҥлоруттан 28 уонна 25% эрэ төрөөбүт тылларынан үөрэнэр кыахтаахтар.

Оттон Российской Федерация уонна Саха Республиканын Конституциялара төрөөбүт төрүт тылын үөрэнэр быраабы эрэннэрэллэр. Ол иһин даҕаны Дьокуускай куорат общественноһа хас да сыл саха оскуолатын уонна өҥ саадын тутар туһунан боппуруоһу араас таһымнаах былаас органнарыгар туруорса сатыыр. Бу түмүгүнэн Саха Республикатын Государственной Мунньаҕа (Ил Түмэн) 2001 сылахсынны 10 күнүгэр таһаарбыт 1118-11№ дьаһала тахсыбыта. Дьаһал чэрчитинэн Дьокуускай куоракка сахалы оскуола уонна өҥ саада тутулларыгар кэлэр сыл бюджеттар 30 мөлүйүөн солкуобайы анааһын этэ. Бу дьаһал бэйэтин кэмийгэр толору улубатаҕа. Ол кэннигэн общественность уоскуйбакка, ыраахтан чарҕыйбакка 2002 сыл ахсынныгыгар Ил Түмэн дьээ-

Санааны — аһаастык!

ТӨРӨӨБҮТ ТЫЛЫТЫН ХАННА ҮӨРЭТЭБИТИЙ?

тин утары пикеттээн эмиэ эрэннэриини ылбыттар, сырдык ыралара туолуо диэн үөрбүттэрэ. Ону баара, ону баара... Сахалы оскуола уонна өҥ саада тутуллуута Саха республикатын 2003 сыллаағы инвестиционнай фондатыгар килрбэтэх. Бу сырдыга общественность бөс ыйыгар күүстээх ардаҕы арда дьэбөккэ, тыалы тыал дьэбөккэ Правительствоту 1№ дьэтин пикеттээтэ. Бэрэстэбиитэллэр 2003 сыллаағы бюджеттар эбии саха оскуолатын тутууга харчы аһыыр туһунан көрдөһүү суруктара Саха республикатын Президентигэр В.А.Штырковка, Правительство председателигэр Е.А.Борисовка, Ил Түмэн депутаттарыгар уо.да. ыгытылынылар. Мустубут дьону — сэргэни кытары үөрэх министре Ф.В.Габышева көрсүстэ. Үөрэх министре бу бошпуруоһу общественность, Дьокуускай куорат үөрэҕин управлениета, Дьокуускай куорат мэриятэ уонна үөрэх министрствота бары күүстэрин, саныыр санааларын түмэн, оллоонноон олорон быһаарыах буолдулар.

Санаахха да үчүгэй, истэргэ да миннигэс... Ол эрэри тутуллуо дуо оскуола, эбэтэр сыттан сыл ангарда эрэннэри эрэ баар буолуо дуу?

Дмитрий ОСИПОВ

«Кинэ — бары искусстволартан саамай дьонуннара»

Республика Президентэ В. Штырков дьаһалынан «Лена» кинотеатр «Сахафильм» компания бэриллэ-

«ЛЕНА» КИНОТЕАТР ТУЛА АРАЛЛААН

тэ республика бөчөзөтүгэр, чуолаан, «Якутск вечерний», «Наше время» хаһыаттарыгар улахан утарсыыны көрүстэ. Биллэрин курдук сэбиэскэй кэм сағана саамай улахан хомуурдаах «Лена» кинотеатр кэнники кэмгэ эстэ сыһан баран саҥа директор А. Якушева сүүрэн-көтөн рентабельнай, ол аата бэйэтин ороскуотун сабынан дохуоту биэрэр, тэрилтэҕэ кубулуспута. Ол курдук аастыгы сыл 8 мөл. тахса ыраас дохуот ситиһпитэ буолар.

ны колец» блокбастердарынан дохуотун хааччынар. Бу ыгычаты өй-санаа өттүнэн итиигэ биһи ааттыыр арҕааны маассабай культура сабыдыала буолар, оттон «Сахафильм» тэриллибитин туһары икки толору метражтаах кинэлээх — «Хара Мааска» (тоҕо эрэ видеокамеранан уһуллубут), «Орто дойду» (философскай хабааннаах кинэ). Ону таһынан кытас метражтаах 20-чэ кинэлээх уонна балайэмийтэ эстээх.

Мөккүөр ис хоһооно икки өрүттээх. Бастакытынан, үөһэ этилибит хаһыаттар санааларыгар «Сахафильм» компания сатаан дохуоту дьаһайбатын

быйыгытынан «Лена» кинотеатры монкурууттаҕа диэн. Иккиһинэн, хаһаанча диэри омок кинэ аһы-

КИНОТЕАТР «ЛЕНА» НА ТРОПЕ ВОЙНЫ

нан эмсэхтэнэбит, «Сахафильм» бэйэтэ көрдөрөр саалаланнаҕына дьэ атабар турар кыахтаһа диэн. Билигин бу уларыйы үтүө, мөкү өрүттэрин быһа этэр ыраахан, олох көрдөрөн иһиһэ.

Бэйэ информ.

«САХАФИЛЬМ» КИИНЭЛЭРИН КЭТЭҔЭБИТ

Урут тыа кулууптарын сынныалан түһүлгэлэригэр улахан экранга араас үчүгэй уус-уран кинэлэри көрөр этибит. Ол сағана кинэ көрө дьон бөҕөтө субуһаллара, дьүөгэлэрин, табаарыстарын көрсөн, кэпсэтэн, сонуннары атастатан дуоһуйа сынныанан бараллара төһөлөөх үөрүүнү, сэргэхсийиини аҕалара буолуой? Ол олохпут уларыйан, телевизор үйэтэ үөдүйөн кулуупка көрдөрүллэр кинэлэри биллэрдик үтүрүйбүтэ.

Кэнники кэмгэ сахалы сағарар уус-уран кинэлэри «Сахафильм» айан, онорон таһаарылыра элбээтэ. Ол курдук «Хара мааска» миллидия үлэтин кэпсир детективнэй кинээҕу урут олорон аастыгы Күүстээх Десяткин туһунан, оччотооҕу сыгыты конфликттаах событиелары динригик сырдатан, арийан көрдөрөр сонун кинэ Дьокуускайга көрдөрүллүбүтэ ыраатта. «Төлөмөтөх иэс» диэн кинэ биллини дьээ кэргэн олоҕун көрдөрөр, кини дууһатын таарыйар ордук өҥүн итиигэ үчүгэйкээн кинэни айан таһаарыттар. Оттон да атын «Сахафильм» онорбут элбэх кинэлэри Нам улуунун кинэ театра тыа кулууптарыгар көрдөрөрө буоллар дьонго-сэргэҕэ күндү бэлэх курдук улахан махтаһаах хардыһы оноруо этэ. Оттон кинэ иитгэр суолтата былыр-былыргытан идеологическай үлэҕэ биһир бастыҥнара буолар. Ити кинэлэр кассетанан тарҕамматтар, онон дьээ телевизорга көрдөрүллэр кыахтара суох. Ол иһин кулууптарга көрдөрүллэр табыга стаах. Холобура, биһиэхэ Хамаатта кулуубугар кинэ көрдөрүллүбэт буолуор диэри

экранын манаан олороллоро да салгымтыалаах, онон сэргэхсийэ таарыйа кизһээнги ыраас салгыһынан сайа тыһына табаарыстарын, доҕторун көрсө кулуупка хааман да кэлэр кини доруобуйатыгар туһалааҕа биллэр. Онон тыа дьону бэйэбит кулууптарыгыгар «Сахафильм» онорбут кинэлэрин көрүөхпүтүн баҕарабыт, ол хаһан буоларын кэтэһэргэ, күүстэргэ тиийэбит.

Г. КОКОРЕВ, Кириэс Кытыл

«Абитуриент-2003»

ҮӨРЭХ ТҮМҮКТЭННЭ...
ҮӨРЭХ САЛБАНАР

Быйылгы выпускниктарга олоххо бирид булар оскуоланы бүтэрэр дьоро киһилэр буолан аастылар. Умуллубат уон бири сылларын түмүктүү экзаменнара бүтэн, аны ситии-хогуу аттестатын тушпугунан бааларын хоту талбыт үөрэхтэригэр туттарсан холонор кэмнэрэ үүннэ. Ол аата бүгүгү абитуриеннарга, кинилэр

обязательство)эксперименэ быйлыр-ыггыттан ытыгылар. Ис хоһононо - экзаменгар төһөнөн үрдүк бааллаахын, соччоно үөрэтин төлөбүрүн государство уйунар. СГУ-га ГИФО категориялар маньыктар: 1 категория - баалларын суумата 80-100 б., 2 категория - 68-80 б., 3 категория - 52-68 б., 4 категория - 43-52 б., 5 категория - 35-43 б. Ол курдук СГУ 2003-2004 үөрэх дьылын 1 семестригэр үөрэти төлөбүр: мединститут, математика уонна информатика институту, финансово-экономической институту, юридический факультет, омуку тылларын факультета - 13500 солк. (бу үөрэхтэргэ оннооҕор 1 категорияла ах ГИФО-лаах абитуриеннар 1000 солк бэйэлэригэр эбии төлүүлэр), БГФ, ФЛФ, пси-

төрөспүттэригэр эрэ буолбакка, быйылгы «Абитуриент» штабка эмиз күүстээх үлэ, сүүрүү-көтүү сагалана.

Быйылгы штаб 5 киһилээх, НИМЦ сибидиэтистикэсэи М. М. Никитина, Хатын Арыы орто оскуоланы химия учуутала М. Н. Сыроватская, Бетүг орто оскуоланы саха тылын учуутала М. Д. Новгородова, Үөдэй орто оскуоланы нучча тылын учуутала В. В. Эверстова үлэлиилэр. Штаб начальнигынан аламмыт үөрэх управлениегын методичка Н. В. Эверстова үлэлэрэ хайдах сағаламмытын, туох уларыйыылар кирибиттэрин кэпсээтэ уонна быйыл улуус оскуолаларын 268 оҕо бүтэрибиттэн 9 кыыс орто үөрэхтэрин кыһыл, үрүг көмүс мэтээллэринэн түмүктээтилэр дии иһитиннэрдэ.

Быйылгы «Абитуриент-2003» штаб үлэтин сүүн уратыга - үөрэх министрин ыам ыйын 20 күнүнээҕи бирикээһинэн улуустаагы бөрөстэбииттэлиэтибэ буолбуттар. Бу бирикээскэ бөрөстэбииттэлиэтибэлэр БКЭ (ЕГЭ) сибидиэтистикэсэлээх выпускниктар улуустарыттан тахсыбака эрэ, дьиз кэргэн бюджеттин экономикалаан туран үрдүк уонна орто анал үөрэх тэрилтэлэригэр туттарсаллары хааччыйар сыаллан үөрэх тэрилтэлэригэр кириэр конкурска анаан докумуоннарын миэстэтигэр хомуулар үлэни тэрийиэхтээхтэр дии этиллэбит. Онон бу күннэртэ от ыйын 15 күнүгэр дьылы республика вуздарыгар кириэн бағалаах выпускниктар туох баар докумуоннарын тушпугунан Нам с. улуустаагы методкабинет дьизитигэр баар «Абитуриент» штабка кэлэн туттарыхтарын сөп. Оттон штаб үлэһиттэрэ өвлор докумуоннарын Дьокуускайга үөрэх тэрилтэлэрин сүүмэрдир комиссияларыгар туттаралларын уонна атырдах ыйыгар конкурсунан ыйы түмүктэрин кэмгэр иһитиннэрэллэрин мектиэлиилэр. Ол эрэн абитуриеннар бэйэлэрэ да куоракка кириэр докумуоннарын комиссияга быһаҕачы туттаралларын ким да боппот. Кини вузтар комиссиялара докумуоннары бэйэлэрэ куоракка бөс ыйын 30 күнүгэр дьылы тушпугтар.

Урукку сыллар уопуттарыттан көрдөххө, бииги улуспут өвлоро ордук Саха государственнай университетигэр БГФ, ФИЯ, ФЭИ, ИТФ, ФЛФ үөрэхтэригэр туттарсаллар. Онон СГУ-га уонна кини филиалларыгар, ону сэргэ Дьокуускайдаагы государственнай инженернай-техническэй институтка кириэр докумуоннары Намга тутар буолбуттара, биллэн турар, үөрүүлээх суол. Бу БКЭ эксперименини кытта сибэстээх. Университет да, ДЬГИТИ да биир кэлэм экзамен түмүгүнэн үөрэххэ ыаллар. Абитуриент БКЭ түмүктэрдээх свидетельствотыгар туттарсар специальныгар наадалаах предметтэригэр төһө баалы ылбыгынан кирири конкурска кыттар. Баалыгтан көрөн киһиэхэ ГИФО категорията интэрииллэр. ГИФО (государственное именное финансовое

хология факультета - 12500 солк., ФТИ, исторической факультет, ФЯФИНК, пединститут - 12000 солк., ИТФ, ГРФ, ГФ, физкультура институту - 11000 солк. Оттон категорияларынан государство өтүттэн хааччыллар үп: 1 категория - 12500/12000/11000 солк., 2 категория - 7200 солк., 3 категория - 3000 солк., 4 категория - 2000 солк., 5 категория - 700 солк. Үөрэх төлөбүрүн сууматыгар тийибэт харчыны абитуриеннар, ол эбэтэр төрөспүттэр бэйэлэрэ булуохтаахтар. Онон кыахытын, үпкүтүн харчытын эрдэттэн көрүнэн, аарынан, муньунан эрэ баран кирсэргит табыллар. Куһаҕана дии, ГИФО-нан төлөбүр кээмэйэ үөһө нэрин устата уларыйбат, хайдах да туйгунуук үөрэн, төлөбүккүн төлүүгүн.

Ол эрэн саҕа олоххо үктэнэр быһаарыылаах кэмгитигэр ыарахаттарган чугуйбака Саха университетигэр туттарсарга халбаҥнаабат санаалаах, бэйэҕи кыахытыгар, дьоннуг өйөбүлүгэр бигэ эрэллээх буоллаахыгына, докумуоннарыгытын ситэрэн «Абитуриент-2003» штабка ағаларга тизтэлий:

- 1. Анал формалаах сайабылыанна.
- 2. Үөрэхтиги туоһулуур докумуон, аттестат (оригинал эбэтэр бигэргэммит копията).
- 3. Анкета (олохтоммут образыһынан суруллар).
- 4. Хаартыска 3х4 - 6 устуука.
- 5. Паспорт эбэтэр байыаннай билиэт (оригинал эбэтэр бигэргэммит копията).
- 6. ЕГЭ түмүктэрин сибидиэтистикэсэлээх (оригинал эбэтэр бигэргэммит копията).
- 7. Трудовой киниискэ копията (оригинал эбэтэр бигэргэммит копията).
- 8. ГИФО дуоғабарын илии баттааһыҥҥа сөбулэн.
- 9. ИНН сибидиэтистикэсэлээх (бигэргэммит копия).
- Маны таһынан ДЬГИТИ уонна атын вузтарга, орто анал үөрэххэ туттарсааччылартан 086/у формалаах медицинскэй ыспараапка ирдэнэр.
- Улуустаагы «Абитуриент» штаб Намга эрэ буолбакка, син биир уруккутун курдук Дьокуускайга СГУ кылаабынай корпусу-гар 340, 353 №-дээх аудиторияларга үлэлиир, абитуриеннарга сүбэ-нэн-аманан көмөлөһөр.
- Штаб аасыгыт сыллаагы үлэтэ үчүгэй түмүктээх буолбута, 2002 с. оскуоланы бүтэригэр 349 выпускниктан 190 оҕо (54,4%) үрдүк үөрэххэ, 80 оҕо (24,9%) орто анал үөрэххэ кирибиттэрэ, онон үөрэххэ кири 22,1%-нан үрдэбитэ бэлиэтэммитэ. Бу көрдөрүү - улуспут үөрэхтигин бүтүгүнүн ситиһитэ, 17 оскуолаттан барыларыттан выпускниктар үөрэххэ кирибиттэрэ. Оттон быйыл үөрэхпит салаатын, ол иһигэр «Абитуриент-2003» штаб үлэтэ хайдах түмүктээх буоларын үүмүтүтүбүктээх сайын көрдөрүүгө.

Л. НОВГОРОВОДА

Хатын Арыы начальнай кылаастарын учуутал-лара бары олус көхтөөхтүк үлэлиилэр. Кинилэртэн Людмила Васильевна Винокурова үөрэтэр 3 «Б» кылааһын өвлоро быйылгы үөрэх дьылыгар «Кэскил» хаһыат сорууда ынан элбөхтик үлэлиилэр. Магнай «Сурутуу-2003» конкурска кыттан, бу хаһыакка бүтүгүн кылааһынан суруйтаран «250 золотых страниц» дии энтин дьикти ойуулаах өстүөрүя кинигэти-вэн, бочуоттаах грамотанан нағараадаламмытара. Онтон Саха сирин баһаарынай охрната 185 сылын көрсө уруһуй конкурсугар кыттаннар мағтал сурук уонна өйдөбүгүнүк бэлэх тушпугтара. «Баға санаам дьизтэ» уруһуй конкурсугар кыттыбыгт өвлор эмиэ хайҕанан биһирэбил бириискэ тиксидиттэрэ.

Кылаас төрөспүттэрин үлэтэ эмиэ элбэх - бары араас мероприятиелары ыһыгыттар. Оттон Т. В. Павлов Сага Дьыллаағы «Дьикти хонууга», Т. П. Новгородова «Дорообо, сааан сайыны!» тэрээһиннэргэ спонсордааннар учууталларын мағталлара улахан. Кылаас ағалара «Мин ағам - эн эһэн» дии «Кэскил», «Юность Севера» хаһыаттар редакциялара, дьиз кэргэн дьыалатыгар республикатаагы комитет, ыал общественнай хамсааһына, «Бигэ ыал» фонда тэрийбит өйтөн суруйуу конкурсугар көхтөөхтүк кыттан бочуоттаах грамотанан, плейеринэн нағараадаламмытгара. «Оҕо сааһым ахтылҕана» суруйууга ийэлэр эмиэ бары кыттыбыгттар, грамотанан, магнитофонунан бэлиэтэммиттэр. Төрөспүт Д. К. Эверстова дьиз кэргэн, оҕо комитетигттан мағтал суругунан, сыналалаах бириһинэн бириэмийэлэммит.

Сааскы каникул кэмгэр куоракка кириэн «Возьмем

Билии - бараммат баай

«КЭСКИЛ»
ХАҢЫАТ
ДОҒОТТОРО

в союзники Пегаса» оҕо библиотекатын киһинэ тэрийбит конкурсугар өвлор ситиһилээхтик кыттыбыгттар - айар үлэлэрин биллиһиннэрэн 1 миэстэни ылбыгттар уонна өйдөбүгүнүк бэлэхтэри тушпугттар.

Бу үһүс кылааска барыта 17 оҕо үөрөнөр. Үөрөхтэригэр 100% ситиһэллэр. Икки оҕо наар «5», 7 оҕо «4», «5» сыанаға үөрөнөн түмүктээбиттэр. Кинилэр ситиһилэрэ итинэн эрэ бүһүгт. Оскуола үрдүнэн «Саамай аағар кылаас» үрдүк аағын ылбыгтгара. Онон эһилги үөрэх дьылыгар биридди учебнигы бөсхө туһанар буоллулар. Онтон кылаас туйгун үөрөнөөччигэ Машников Дима «Вочуоттаах аағаччы» буолан, эһил үөрэнэр кинигэлэрин бөсхө уларсарыгар талон бэрилиннэ.

Е. ПЕТРОВА,
Аптааны

Биһиги рецензиябыт

«КҮН КҮЛҮМҮН
ТУОЙУОҒУМ!»

Александр Дунаев

Күн сиригэр
ул оҕо төрөөн...

кунов туһунан суруйар:
Суохтаатым убайыбы

Бргыныан Ньукүлайы
Ол сағана поэт, редактор,
кили кинини...
Чабылхай талаан,
үчүгө тыралаах убайы,
Айар үлэбэр ойбон

Ардьгар Александр Дунаев айымныларыгар курус, санаа түһүүлээх элегиялар кестөн ааһаллар. Биллэн турар, ханнык да кили олоххо куруук өрөкүүрө, үөрө-көтө сьлдыбыгт, ханнык эмэ моһолу көрүстөһинэ ардыгар курус санааҕа ылларааччы. Олоххо барыта эриэхтэ үчүгэй буолбат бағайыта.

Тово мин түүрүгэр олоғум

Алар түмүк аҕсаанна
киллэрдим. Айыытын!
Ылдьар ыарыым искэнэ
Көбөн дуу?
Олохпут долгунун уйбака,
санаарыан дуу?

Олэрээри автор хоһоонноругар оптимистическэй ноталар (эмиз нуучча тыла) баһыйаллар диеххэ наада:
Быстах ыарык,
санаа ынчык тулуйутуттан
Эрэнэби мин: дьылаан

Оччово өрөйөн-чөрөйөн
тураммын
Орто дойдун күнүн
кыриичи туойоғум!

Кинигэ таптал лирика дьонуннаах миэстэни ылар. Автор кэргэнигэр, кэрэ ағардарга анаабыт сьрдык, ыраас таптал уотунан сьдыайар хоһооннордоох:
Добун ый тыраас кыҕас

куйаар халаан ыҕара -
Эн сып-сылаас мичээрэгинэн
сьрдыгырын кэриэтэ.
Үрүйэм чьрылаас сүүрүгүн
ооньууга -

Эн чап-чачьгырас күнүгүс
ийиһитин кэрэтэ.

Эр киһи уонна дьахтар сьһы-аннарын, кинилэр айылбаттан айылыбыгт тардьыһыларын автор

олус намчыгык, ыраастык, киһилэргэ кестөрүн курдук быдыра суох, сьрдык юмордаан суруйар:

Дьахтар блтта кылааньыыр
Хара дьууппа быһыһынан,
Куобак кыотан кылааньыыр
Хара тыабыт быһыһынан.

Александр Дунаев тылы үчүгэйдик имитэн-хомутан туттар, айар дьобура, талаана сайдан иһэр. Хоһоонноро толору ис хоһоонноохтор, хоп курдук формалаахтар: ритм-нээхтэр, рифмалаахтар. Манна да баган эттэххэ, биллиҥи кэмгэ сорох суруйарга холонооччулар туох да хоһоонго маарынаабат кэпсээни остуолбутуна суруйан баран, хоһоон дии ааттыыллар. Тас формата суох хоһоон син таһаҕа суох, сьпыһнаах киникэриэтэ. Тугу да эпээт, ис ийи-итэ суох «айымнылары» ардыгар ыраа оностон ыллыыллар.

Александр Дунаев поэт эрэ буолбакка, прозаға эмиз хоһоонор. Кинигэ кирибит тэттик кэпсээннэр фантазията суох, дийг чаччы оловор буолбут түгэннэригэр олобурбуттар, автобиографиялар. Сорох киһи аахайбакка аһаран да кэбирэр күннээҕи түбөлтэлэрин автор сүрдээх сатабыллаахтык ыспараан-хопсорон, көр-күлүү была-астаан, чэпчэки юмордаан суруйан кэбирэр.

Кириитикэ сизиринэн эттэххэ, автор ардыгар, тыл соноругар оғустаран, кьайан ситэ-хото өйдөмөт, уустук синтаксическэй тутуллаах этилэри, тыллары туттуғалаан ылар:
Кыҕас ньаасын соҕо

сириг кьыра
Эйигин экиретэр кьыһыһа.
Үрүг туһаас ыҕани сьыра
Аранч кьыһыра сьыма.
Сир кьыра киһини хайдах экиреттиэн сөбүй, эбэтэр араҥа чьылыыра тоғо сьыма буолла?

Кыҕас халааммыт илээс көбүрө,
Көтөр, сүүрэр, умсар... көб чөрө.

Бу эмиз кьайан өйдөмөт курдук уонна көб дии «б» буукубан бүтэр тыл саха тылыгар суох буолуохтаах.

«Сьмыһа сийгирбит эркинэ ми-игин кьһыһа», — дииэн баар. Төһө да сьмыһатын иһин, киһи эркинэ (хаптағай предмет) хайдах кьһыһыан сөбүй? Уһуга дуу, бигтэ дуу дьизбит буоллар.

Биллэн турар, сьһыһата суох үлэ суох буолааччы. Оннооҕор улуу Пушкин айымныларыттан хас да сьһыһаны булан тураллар. Бу сьһыһалары була сатаан буолбакка, инникитин автор тылга болдомтолоох буоллун дииэн суруйдум. Тиһэбэр, сайдан иһэр талааннаах табаарыспан манньк алгыһы этэбин:
«Күн сиригэр ул оро төрөөн...»
Кыҕас сьыргып өссө дабай,

Дунай!
Сиргэ кэлиит Эн иэскин төлөһүн,
Элбэх кинигэлэн, өвлон дабаай!

СЭКИ

ЕДИНЫЙ СОЦИАЛЬНЫЙ НАЛОГ

Индивидуальные предприниматели с 1 января 2001 года являются плательщиками единого социального налога (далее ЕСН). Они должны начислять социальный налог на выплаты в пользу лиц, с которыми заключены трудовые, гражданско-правовые или авторские договоры. Также плательщиками ЕСН, кроме юридических лиц являются лица, которые уплачивают ЕСН с личных доходов. Это опять же индивидуальные предприниматели, а также адвокаты и члены крестьянского (фермерского) хозяйства.

Выплачивая зарплату работникам, предприниматель должен начислять ЕСН также, как и организации. То есть налогом будут облагаться выплаты, исчисленные в пользу физических лиц по трудовым, гражданско-правовым договорам. Сумму ЕСН рассчитывают отдельно по каждому работнику. Для этого облагаемую базу работника, т.е. сумму выплат умножают на ставки, установленные Налоговым кодексом Российской Федерации. Ставки имеют регрессивную шкалу, т.е. чем больше облагаемая база, тем меньше ставка.

Единый социальный налог, который предприниматель уплачивает с выплат, произведенных в пользу своих работников, состоит из четырех частей:

- федеральный бюджет;
- фонд социального страхования РФ;

- федеральный фонд обязательного медицинского страхования;

- территориальный фонд обязательного медицинского страхования.

Единый социальный налог, который уплачивает предприниматель с дохода от предпринимательской деятельности, состоит из трех частей:

- федеральный бюджет;
- федеральный фонд обязательного медицинского страхования;

- территориальный фонд обязательного медицинского страхования.

Налоговая база в данном случае исчисляется налогоплательщиком в следующем порядке: из полученных доходов вычитаются суммы расходов, связанных с извлечением этих доходов.

С 1 января 2002 года, согласно Федерального закона от 15.12.2001 года № 167-ФЗ «Об обязательном пенсионном страховании в РФ» индивидуальные предприниматели являются страхователями по обязательному пенсионному страхованию и согласно данного федерального закона уплачивают суммы страховых взносов в бюджет Пенсионного Фонда (ПФР) в виде фиксированного платежа. Размер фиксированного платежа в расчете на месяц устанавливается исходя из стоимости страхового года, ежегодно утверждаемой правительством РФ. Минимальный размер фиксированного платежа на финансирование страховой и накопительной части трудовой пенсии установлен в размере 150 рублей в месяц и является обязательным для уплаты. При этом 100 рублей направляются на финансирование страховой части трудовой пенсии, 50 рублей — на финансирование накопительной части трудовой пенсии.

Как же рассчитать взносы на обязательное пенсионное страхование с выплат произведенных в пользу своих работников?

Согласно вышеизложенного закона страховые взносы начисляются с тех же выплат, что и ЕСН. Как будет распределена сумма взноса между страховой частью трудовой пенсии и накопительной частью трудовой пенсии, зависит от пола и возраста работника. Работники разделены на три группы:

- мужчины 1952 года рождения и старше, женщины 1956 года рождения и старше;

- женщины с 1953 года рождения и женщины с 1957 по 1966 года рождения;

- мужчины и женщины 1967 года рождения и моложе.

При этом, также как и для ЕСН, для тарифов по обязательному пенсионному страхованию установлена регрессивная шкала.

Рассмотрим на примерах, как предпринимателю следует начислять ЕСН и страховые взносы в Пенсионный фонд РФ.

ПРИМЕР 1: Индивидуальный предприниматель Иванов занимается оптовой торговлей продовольственными товарами. За 2002 год он выплатил 25000 рублей бухгалтеру Петровой (1958 года рождения).

Иванов получил с данного вида деятельности доход в сумме 90000 рублей. С зарплаты, выплаченной своему работнику, Иванов заплатит ЕСН в полном размере. А со своего дохода от предпринимательской деятельности должен уплатить ЕСН, за исключением взносов в Фонд социального страхования РФ. За 2002 год суммы ЕСН и страховые взносы в ПФ, которые начислены на выплаты Петровой, составили:

- в федеральный бюджет — 3500 руб. (25000*14%);

- в фонд социального страхования РФ — 1000 руб. (25000*4%);

- в Федеральный фонд обязательного медицинского страхования — 50 руб. (25000*0,2%);

- в территориальный фонд обязательного медицинского страхования — 850 руб. (25000*3,4%);

- на финансирование страховой части трудовой пенсии — 3000 руб. (25000*12%);

- на финансирование накопительной части трудовой пенсии — 500 руб. (25000*2%).

Индивидуальный предприниматель Иванов со своего дохода должен уплатить:

- в федеральный бюджет — 8640 руб. (90000*9,6%);

- в Федеральный фонд обязательного медицинского страхования — 180 руб. (90000*0,2%);

- в территориальный фонд обязательного медицинского страхования — 3060 руб. (90000*3,4%);

- на финансирование страховой части трудовой пенсии — 1200 руб. (100 руб.*12 мес.);

- на финансирование накопительной части трудовой пенсии — 600 руб. (50 руб.*12 мес.).

ПРИМЕР 2: Индивидуальный предприниматель — глава крестьянского (фермерского) хозяйства Петров занимается производством, переработкой и реализацией сельскохозяйственной продукции. За 2002 год выплатил 2 членам хозяйства по 10000 руб. Петров с данного вида деятельности получил доход 50000 рублей. За 2002 год суммы ЕСН и страховые взносы в ПФ, которые начислены на выплаты члена КХ Колесова (1965 года рождения), составили:

- в федеральный бюджет — 1030 руб. (10000*10,3%);

- в Фонд социального страхования РФ — 290 руб. (10000*2,9%);

- в Федеральный фонд обязательного медицинского страхования — 10 руб. (10000*0,1%);

- в территориальный фонд обязательного медицинского страхования — 250 руб. (10000*2,5%);

- на финансирование страховой части трудовой пенсии — 830 руб. (10000*8,3%);

- на финансирование накопительной части трудовой пенсии — 200 руб. (10000*2%).

Суммы ЕСН и страховые взносы в ПФ, которые начислены на выплаты члена КХ Ивановой (1969 года рождения), составили:

- в федеральный бюджет — 1030 руб. (10000*10,3%);

- в Фонд социального страхования РФ — 290 руб. (10000*2,9%);

- в Федеральный фонд обязательного медицинского страхования — 10 руб. (10000*0,1%);

- в территориальный фонд обязательного медицинского страхования — 250 руб. (10000*2,5%);

- на финансирование страховой части трудовой пенсии — 730 руб. (10000*7,3%);

- на финансирование накопительной части трудовой пенсии — 300 руб. (10000*3%).

Индивидуальный предприниматель — глава КХ Петров должен перечислить со своего дохода:

- в федеральный бюджет — 4800 руб. (50000*9,6%);

- в Федеральный фонд обязательного медицинского страхования — 100 руб. (50000*0,2%);

- в территориальный фонд обязательного медицинского страхования — 1700 руб. (50000*3,4%);

- на финансирование страховой части трудовой пенсии — 1200 руб. (100 руб.*12 мес.);

- на финансирование накопительной части трудовой пенсии — 600 руб. (50 руб.*12 мес.).

НАЛОГОВАЯ ИНСПЕКЦИЯ СООБЩАЕТ, ИНФОРМИРУЕТ, РАЗЪЯСНЯЕТ...

О ВНЕСЕНИИ ИЗМЕНЕНИЙ И ДОПОЛНЕНИЙ В ЗАКОН РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) «О НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКЕ РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ) НА 2003 ГОД»

Статья 1.

Внести в Закон Республики Саха (Якутия) от 10 июля 2002 года 37-3 № 406-11 «О налоговой политике Республики Саха (Якутия) на 2003 год» следующие изменения и дополнения:

Значения корректирующего коэффициента К2, учитывающего особенности ведения предпринимательской деятельности.

№ Виды предпринимательской деятельности	Коды ОКУН	Корректирующий коэф. К2
1. Бытовые услуги		
1.1. Ремонт обуви	011101-011130	0,18
1.2. Окраска обуви	011201-011205	0,18
1.3. Пошив обуви	011301-011312	0,23
1.4. Чистка обуви	011410	0,14
1.5. Ремонт и пошив швейных изделий	012101-012111, 012114-012116, 012119-012122, 012125-012131, 012201-012207, 012211-012215, 012217-012221, 012225,012227- 012232,012301, 012303-012310	0,20
1.6. Ремонт и пошив меховых и кожаных изделий	012112-012113, 012118,012123- 012124,012208- 012210,012216, 012226,012302, 012117,012222- 012224	0,36
1.7. Ремонт и пошив головных уборов	012400-012605	0,36
1.8. Ремонт, пошив и вязание трикотажных изделий	013101-013168	0,23
1.9. Ремонт и техническое обслуживание бытовой радиоэлектронной аппаратуры		0,45
1.10. Ремонт бытовых машин	013201-013219	0,41
1.11. Ремонт бытовых приборов	013315-013391	0,45
1.12. Ремонт и изготовление металлоизделий	013401-013438, 013440-013451	0,23
1.13. Ремонт и изготовление мебели	014101-014117, 014201-014210, 014301-014309	0,23
1.17. Техническое обслуживание и ремонт транспортных средств, машин и оборудования	017101-017114, 017201-017219, 017301-017315, 017401-017424, 017501-017506, 017601-017656, 017701-017759	0,45
1.18. Услуги фотоателье и фото и кинолабораторий	018101-018125	0,45
1.19. Услуги парикмахерских	019301-019337	0,45
1.20. Услуги по прокату	019401-019437	0,23
1.21. Ритуальные услуги	019501-019527	0,36
2. Ветеринарные услуги		0,36
3. Розничная торговля		
3.1. Розничная торговля, осуществляемая через объекты стационарной торговой сети, имеющие торговые залы		0,45
3.2. Розничная торговля, осуществляемая через объекты стационарной торговой сети, не имеющие торговых залов, и розничная торговля, осуществляемая через объекты нестационарной торговой сети		0,45
3.3. Разносная торговля, осуществляемая индивидуальными предпринимателями		0,45
4. Общественное питание		
4.1. Рестораны, бары с реализацией алкогольной продукции		0,45
4.2. Кафе, столовые, закусочные без реализации алкогольной продукции		0,32
5. Транспортные услуги		
5.1. Услуги по перевозке пассажиров автомобильным транспортом		0,45
5.2. Услуги грузового автомобильного транспорта		0,45

Статья 2.

Настоящий закон вступает в силу с 1 января 2003 года.

В связи с этим всем предприятиям и индивидуальным предпринимателям произвести перерасчет единого налога на вмененный доход для определенных видов деятельности.

Госналогинспектор, советник налоговой службы 3 ранга ГАБЫШЕВА Н.Ф.

ВСЕ О НАЛОГООБЛОЖЕНИИ

Открытое акционерное общество «Консалтинговая компания - Финансовые и налоговые консультации» проводит семинар по теме «Актуальные вопросы налогообложения организаций в 2003 г.»

Семинар проводится в актовом зале администрации муниципального образования «Намский улус» 24 июня 2003 г. Регистрация слушателей в 8 ч. 30 мин. Начало в 9 ч.

Лекторы семинара - специалисты управления министерства по налогам и сборам РФ по РС (Я): Тишина И. А. - начальник отдела косвенных налогов, Терехова Е. С. - начальник отдела по работе с налогоплательщиками, Кычкина П. З. - начальница отдела налогообложения юридических лиц, Кудряшова Г. И. - начальница отдела налогообложения физических лиц и другие.

Оплата за семинар и консультации 1200 рублей. Договора со слушателями заключаются в МРИ МНС РФ №5 РС (Я) и в управлении сельского хозяйства.

